

INGLIZ TILIDA ALLYUZIYALARNING TURLARI VA VAZIFALARI

D.R.Xoshimova

QDPI ingliz tili va adabiyoti kafedrası o`qituvchisi

dilsozxoshimova20@gmail.com

ABSTRAKT

Allyuziya - bu til hodisasi bo'lib, u odatda til sifatida qabul qilinadi shaxsga, voqeaga ijtimoiy yoki siyosiy san'atga yoki boshqa adabiyot asariga bevosita murojaat qilishdir. Bu odatda tinglovchi/o'quvchiga murojaat qilishning bir turi bo'lib ma'ruzachi/muallif bilan bilim almashish va tinglovchi yoki o'quvchi so'zlovchining/muallifning niyatini tushunish uchun as qotadi. Aks holda allyuziya shunchaki dekorativ qurilma bo'lib qoladi. U orqali Aristotel va Platon kabi qadimgi taniqli faylasuflarning nutqlari ritorikasiga ishora qilinadi. Shunga ko'ra, u ushbu maqola ingliz tilida allyuziyalarning turlarini va funksiyalarini tasniflashga qaratilgan.

Kalit so'zlar: ishora, ritorika, pragmatika, suhbat tahlili.

KIRISH**Ingliz tilida allyuziya**

Adabiyotda ma'ruzachi/muallif ko'pincha boshqa asar, hodisa, shaxs yoki joyga bilvosita murojaat qiladi shu orqali allyuziya sodir bo'ladi va keltirilayotgan allyuziya tarixiy yoki zamonaviy bo'lishi mumkin. Bu alohida his-tuyg'ularni uyg'otish yoki ishora ob'ektiga o'xshash his-tuyg'ularni ifodalash uchun ishlatiladi An Teylor Sviftning "Love Story" qo'shig'idagi ishora misoli:

"Cause you were **Romeo**, I was a **scarlet letter**

And my daddy said, Stay away from **Juliet**.

Qo'shiqning o'zi esa sevgi hikoyasiga to'g'ridan-to'g'ri havola bo'lsa-da Romeo va Juliet, bu erda allyuziya misoli, aslida, **qizil harf**dir. Svift Nataniel Xotorning "**Qizil maktub**" matniga murojaat qiladi. Ishoralar haqida bilishning ahamiyati shundaki, o'quvchi yoki tomoshabin tarixiy manbalar va ommabop madaniyatni aniq bilishi kerak; aks holda ishora faqat so'zlardan boshqa narsa kabi ko'rinmasligi mumkin. Swiftning tomoshabinlari sifatida ular Hawthorne havolasi misolida bilishlari kerak, aks holda ular uning niyatini umuman tushuna olishmaydi. Garchi tashbehlar adabiy foydalanish uchun taklif qilinsada, ular haqiqatan ham har kuni, siyosiy nutqlarda tez-tez uchraydi. `Allyuziya - chizish uchun nisbatan qisqa joydan foydalanadigan tejamkor qurilma, tayyor umumiy g'oyalar, deb qaraladigan nutq shaklidir.`(Coombs, J. 1984: 475-488). Aslida, "Allyuziya" so'zi turli ma'nalarda ishlatilishi mumkin va har qanday qisqa yoki o'tkinchi ma'lumot, aniq yoki yashirin uning keng ma'nosini anglatishi mumkin (Bloom 1975: 126). Lennon, P., (2004: 15) allyuziyani o'zining tabiatiga ko'ra tushunib bo'lmaydigan hodisa deb hisobladi. Siyosiy nutqlar, ayniqsa, o'z tinglovchilariga yoki kitobxonlar uchun tanish bo'lgan bilim va tajribaga ishora qiladi. Shunday qilib, grammatik, sintaktik va leksik yuzaki nutq xususiyatlarini aniqlash allyuziyani aniqlashdan tubdan farq qiladi. Allyuziya oddiy aks-sadodan farq qiladi, chunki u so'zlovchiga maqsadlilikni va bu niyatni tinglovchi tomonidan tan olinishini o'z ichiga oladi. Shunga ko'ra, ko'proq kontekstda

ko'rsatilgan ma'noning manipulyatsiyasiga bog'liq sozlangan tilni takrorlashdan ko'ra u ishoraning hodisa ekanligini anglash uchun ishtiyoqlidir. Ushbu tadqiqotda allyuziya nazarda tutilgan maqsad turiga ko'ra turli sinflarga ajratiladi (iqtiboslar, ismlar, sarlavhalar va iboralar) uning sonida har bir maqsadli sinfdagi hodisalar kinoya kabi majoziy qurilmalardan foydalanish orqali, so'z o'yiniga o'xshash holatlar va lug'aviy almashtirish yordamida metafora va ijtimoiy va siyosiy sohadagi turli vaziyatlarni tahlil qilish bo'yicha takrorlash hamda ularni anglashda nutq ishoralaridan tashqari ongning roli ham mavjud bo'ladi.

ALLYUZIYA RITORIK XUSUSIYAT SIFATIDA

Allyuziya ritorik xususiyat bo'lib, u noaniqlikka bog'liq bo'lib ma'ruzachi/eshituvchining izidan tashqari nimaning talqini nutq yuzasida asosan aytilmagan boshqa matn yotadi. Aslida, ritorika bahs-munozaralar sinfida biz foydalanadigan ritorika uslubiga ko'proq mos keladi. Shunday qilib, ritorika "tildan instrumental foydalanish hisoblanadi. Bir kishi ba'zi bir maqsadga erishish uchun Emas ramzlar almashinuvida boshqa odamni aloqa uchun jalb qiladi. Ritorika - bu muloqot ijtimoiy harakatni muvofiqlashtirishga harakat qiladi. Shu sababli, ritorik muloqot aniq pragmatikdir. Uning maqsadi zudlik bilan e'tiborni talab qiladigan muayyan masalalar bo'yicha insonga ta'sir qilishdir.

Allyuziya ham —evokativ ko'rinish sifatida ajratilgan matnlararo munosabatlar" (Hebel, Plett 1991: 135) yoki "uchun qurilma matnlarni bog'lash"dir. (Ben-Porat, Hebel, 1989). Keyin Intertekstuallik birinchi bo'lib Kristeva (1967) tomonidan qo'llangan va uni "matnning mavjudligi" deb ta'riflash mumkin." (Genette 1983). Darhaqiqat, u hammaga matnlarning manbasi bilan shug'ullanish uchun kirishni ochdi. Bu holatda bo'lgani kabi;

Men buni qila olmayman, chunki men **Supermen** emasman.

Shunga ko'ra, bu tushuncha oldin ishlatilgan, bo'lmagan degan fikrga ishora qilmaydi lekin u soyabon toifasiga o'rnatildi, buning uchun foydali turli yondashuvlar va g'oyalar kiritilgan bo'lar edi (Hebel, 1989: 1). Bu bizni allyuziyani, iqtibos deb nomlashimiz mumkinligini bilishimizga olib keladi va bu tushunchalar orasida havola hisoblanadi. Ritorikachilar romanlardagi adabiy tashbehlarini boyitadi, siyosiy ma'ruzalarda ochib beriladi deb hisoblaydilar va u bilan kurashish uchun biz uchtasini tavsiflashimiz mumkin bo'lgan omillar quyidagilardir:

1. Qasd yoki yolg'on harakat,
 2. So'zlovchining umumiy bilimi,
 3. Tomoshabinlar uni qanday qabul qiladi yoki bu haqidagi munozaraga ta'sir qiladi
- Hollanderga ko'ra, John's (1981:63) ishora bu atama uchun tushuntirish, u shunday dedi: "Echo mavjud bo'lib, ishora uni ifodalaydi yoki o'rnini bosadi huddiki tashbeh iqtibos uchun qilinganidek. Ular orasidagi obrazli aloqada o'tish davri borgan o'xshaydi; bu biz umuman nimani nazarda tutayotganimizga ishora qiladi. Mos ravishda, relevantlik nazariyasida aks-sadodan foydalanish emas, balki sharhlovchi sifatida ishlatiladigan texnik atama sifatida qaralad. Demak, gapning ehtimoliy yoki haqiqiy holatini ifodalash uchun tavsiflovchi ishlatiladi. Shunday qilib, tilning aks-sadosi bilan foydalanishning markaziy nuqtasi shunchaki emas aksincha akkreditatsiya qilingan g'oya yoki so'zning mazmuni haqida xabar berish, lekin ma'ruzachi bu haqda o'ylayotgani va auditorga o'zi haqida xabar berishni xohlayotgani bunga o'z munosabati ko'rsatadi.

ALLYUZIYANING MAQSADI

Ma'ruzachilar/mualliflar bu ishoralarni aniq va strategik tarzda qasddan va maqsadli bo'lishi kerak ta'kidlaydilar va bu ularning ishining umumiy ma'nosiga ta'sir qiladi. Ular ma'lum bir narsani ya'ni o'quvchi yoki tomoshabinga ta'sir qiladigan kayfiyat yoki tuyg'uni yetkazish uchun allyuziyalardan foydalanadilar.

ALLYUZIYANING FUNKSIYALARI

Siyosatchilar yoki mualliflar kabi ma'ruzachilar keng o'zgaruvchanlik uchun ishoralardan foydalanishlari mumkin ishlashi mumkin bo'lgan izohlar quyidagicha:

- 1- Muqovani qo'shish orqali matnning ma'nosini kengaytirish va kuchaytirish barcha o'quvchilar/tinglovchilar uchun kuzatilmasligi mumkin.
- 2- So'zlovchi va tinglovchi o'rtasida madaniy qarindoshlik hissini shakllantirish;
- 3- Asarni boshqa matnlar bilan bog'lash orqali unga o'lchov qo'shish.
- 4- Katta g'oyalarni samarali etkazish yoki juda zarur bo'lgan voqealarga murojaat qilish tushuntirish uchun uzoq vaqt talab etadi.
- 5- O'quvchilarni/tinglovchilarni o'z hayoti va mualliflar yoki qahramonlarning hayoti o'rtasidagi o'xshashliklar haqida fikr yuritishga taklif qilish.
- 6- O'zining madaniy savodxonligini ko'rsatish yoki o'quvchilarini yoki tinglovchilar sinab ko'rish.

7- O'z ishlarini ularga ta'sir qilganlarning ishlari bilan dialogga joylashtirish.

8- Muayyan mavzuda kontekstda so'zlovchi tomonidan aytilgan dalillarga ishonchlilik berish.

Aslida, allyuziya begonalashtirishning salbiy ta'siriga ega bo'lishi mumkin kitobxonlar/tinglovchilar, yoki muallif/ma'ruzachini ko'z-ko'z qilish, muallif yoki ma'ruzachi ishorani juda tez-tez ishlatadi yoki ishlatmasdan ularning tinglovchilari tushunadimi yoki yo'qmi ular haqida aniq taxminlar qilish. Ishoraning funktsiyalari quyidagi kabi bo'lishi mumkin;

Allusion funktsiyalari

- Ma'noni kengaytirish
- Madaniy tuyg'uni shakllantirish
- Aloqador matnlar
- Fikrlarni yetkazish
- O'xshashliklarni aks ettirish
- Madaniy savodxonlikni namoyish etish
- Ishni dialogga joylashtirish
- Ishonch berish

ALLYUZIYANING ASOSIY XUSUSIYATLARI

Ishora tinglovchiga ma'noning boshqa usullarini ochishi mumkin, chunki ma'ruzachilar tashbehlarning ma'nosini yakuniy nazorat qila olmaydi bu esa go'yoki oddiy ta'rifga olib keladi (Ben-Porat, Z.; 1976:108).

1- allyuziya umumiy til bilan bog'liq. Ishora umumiy til orqali atalishi mumkin bo'lgan narsalar bilan cheklangan iqtibos, lekin ko'pincha qat'iy keltirilgan o'zgartirishlar yoki buzilishlarni o'z ichiga oladi. Bundan tashqari, ishoraning chegarasi faqat sohaga tegishli

ritorikadir. Shu tufayli, "qayta foydalanish mumkin bo'lgan til" qarashlari ritorik xotirada saqlanib qolgan. Bu adabiy san'at tili rasmiy deb hisoblanadi, kundalik hayotning ezgu kommunikativ tilidan uning sun'iy xususiyatlari bilan ajralib turadi.

2-Ishora qasddan qilinadi

Romantik tanqid ostida Yozuvchilar to'liq hukmronlik davri uchun, yangi tanqidning "qasddan noto'g'riligi" bilan ajralib turardi va ayniqsa Poststrukturalizm o'lik deb e'lon qilingan. Shunday qilib, agar yozuvchilar har qanday holatda matnga aloqasi yo'q niyat haqida gapirishni ma'nosiz deb hisoblashardi. Shubhasiz, Post Strukturizmda ishora haqida juda kam narsa bor, lekin juda ko'p intertekstuallik haqida ma'lumot olish mumkin. Aksincha, Madaniyatshunoslikka bo'lgan so'nggi tanqidiy e'tibor madaniy to'qimalarning muhim qismi matnlarni yaratuvchi yozuvchini jonlantirdi.

3-Allyuziya tinglovchilar yoki o'quvchilarning javoblari samaradorligi bilan bog'liq

Ishorani samarali o'rganish bizdan kommunikativ, dinamik va juda insoniy tashbeh jarayonini qayta ishlab chiqarishimizni xohlaydi. Biroq, ma'ruzachilar yoki o'quvchilar mos ravishda matnlarni aytadilar yoki yozadilar. Ushbu jarayonda ular o'zlarining madaniy, shaxsiy va adabiy ma'no shakllanishida munosabatlar xususiyatlarini yetkazishga duch kelishadi.

1- **Iqtibosga asoslangan ishoralar**

Iqtibosga asoslangan ishoralar qo'shtirnoq, kursiv, interval yoki chet tili komponentining kombinatsiyasi eng ko'p takrorlanadigan imzo o'zgarishlari bilan belgilangan va belgilanmagan shakllari orqali keltiriladi. Nomzod Hillari Klinton, doimiy metodist, tez-tez saylov kampaniyasi yo'lida uning nasroniy ishonchini bildirdi. Masalan, Muqaddas Kitobga havolalar bilan to'la nutqida, u minnatdorchilik bildirdi:

—for **the gift** of personal salvation and,

Xudoning sevgisi, Xudoning sevimli jamoasining eng katta foydasi, u Iso Masihning o'rnagiga ergashishni xohlaydi. Xebel ta'kidlaganidek, —belgilanmagan kotirovkalarni tan olish deyarli butunlay o'quvchi / tinglovchining ishorali kompetentsiyasiga bog'liq" (1991, 143). Aniq iqtibosli ishoralar odatda to'liq ifodalangan bo'lsa-da, yashirin, ya'ni belgilanmagan kotirovkalar qismlariga bo'linadi. Shunga qaramay, prezidentlik matnidan oldingi koinotning cheklangan doirasini hisobga olgan holda, hatto yashirin ishoralarni aniqlash har doim ham emas qiyin. Ko'p hollarda belgilanmagan havolalar kuchli intertekstni o'z ichiga oladi faqat ishora qilingan matndan oldingi yoki matndan oldingi parcha allaqachon mavjud bo'lgani uchun signal xalqning umumiy nutq xotirasiga kiradi. Buni Klintonning ikkinchi nutqida ko'rish mumkin. Millatning o'tmishini tanqid qilish va Klinton irqiy siyosatda rekord o'rnatdi, —**scourge of slavery**,

—Fondly do we hope, fervently do we pray, that this mighty **scourge of war** may speedily pass away. "

Har qanday aniq havola ushbu tushunchaga, va uning markaziy nuqtalaridan biriga aylandi.

XULOSA

Ushbu maqolada ritorik vositalar - ingliz tilida keng tarqalgan, degan xulosaga keladi. Allyuziya hodisasi ingliz tilda ko'p asrlar ilgari kuzatilgan. U har xil turdagi matnlarda ritorik naqsh sifatida ishlatiladi. Tillarda hodisaning tasnifi o'rganilayotgan turli mezonlarga

asoslangan, shuning uchun birinchi gipoteza tasnifi haqida tasdiqlanmagan. Biroq, ma'lum darajada bu tillarda ishoraning vazifalari deyarli o'xshash ko'rinadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Vorobyov V. V. Lingvokulturologiya: Monografija [Linguoculturology: Monograph] / Vorobyov V. V. – M.: RUDN, 2008. – 336 p. [in Russian]
2. Galperin I. R. Tekst kak obyekt lingvisticheskogo issledovaniya [Text as an object of linguistic research] / Galperin I.R. – Moscow: Nauka, 1981. – 144 p. [in Russian]
3. Ivanova S. V. Lingvokulturologiya: problemy, poiski, resheniya: Monografija [Linguoculturology: problems, searches, solutions: Monograph] / Ivanova S. V., Chanysheva Z. Z. – Ufa: PPC BashGU, 2010. – 366 p. [in Russian]
4. Qodiralievich, Bektoshev Otabek. "Realization of the Concept in Modern Linguistics." International Journal on Integrated Education 3.12: 246-248.
5. Tukhtasinova, Zilola. "Approaches to defining the structure of the concept in linguistics." Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal (2022).
6. Isakova, Zilolakhon Zokirovna. "The category of value in linguistics." Scientific reports of Bukhara State University 4.6 (2021): 133-139.
7. Mansurovna, Muhiddinova Dilafruz. "COMMUNICATION OF SECONDARY PARTS OF SPEECH WITH PARENTHESES." Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL) 3.2 (2022): 28-31.
8. Alisherovna, Kadirova Dilfuza. "Expression of the concept of praise in English in speech movement." Thematics Journal of English Language Teaching 6.1 (2022).
9. Yakubovna, Usarova Nilufar. "CURRENT TRENDS IN TEACHING SECOND LANGUAGE VOCABULARY." Conferencea (2022): 208-210.
10. INOMOVNA, ISMOILOVA HILOLA, XATAMOVA ZIYODA GULYAMOVNA, and BURXANOVA DILNOZA ILHOMJON QIZI. "Classification and Types of Euphemisms." Journal Impact Factor: 7.223 (2020): 54.
11. Atakhoyjayev, Tokhirjon Makhmudjonovich, and Gullila Adduvohidjon Kizi Rakhmonaliyeva. "THE ROLE OF INTERCULTURAL COMMUNICATION IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES." Academic research in educational sciences 2.CSPI conference 1 (2021): 1042-1046.
12. Khalmuratov, Bakhtiyor, and Giyosiddin Usmonov. "Harmony of nature and ancient religious beliefs." CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY 2.5 (2021): 6-10.
13. Usmonov, Y. M., and H. K. Satimova. "TERMINOLOGY IN MODERN LINGUISTICS STATUS OF INVESTIGATION." International Journal of Intellectual Cultural Heritage 1.4 (2021): 48-55.
14. Sodiqova, S. T. "INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI O'XSHATISH ETALONLARI VA ULARNING LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI." Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 2.5 (2022): 1123-1128.
15. Расулова, Шоира Холиковна, and Василя Вахобовна Каримова. "Об ономазиологическом аспекте изучения терминов родства женского пола в узбекском и

- таджикском языках." Вестник Бохтарского государственного университета имени Носира Хусрава. Серия гуманитарных и экономических наук 1-1 (2020): 75-78.
16. Отабоева, Мазмуна Рахимовна. "What should we learn: British English or American English." Молодой ученый 4-2 (2017): 37-39
17. Зияев, А. И. "COGNITIVE ASPECT OF TRANSLATION OF PHRASEOLOGICAL INTENSIFIERS КОГНИТИВНЫЙ АСПЕКТ ПЕРЕВОДА ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ИНТЕНСИФИКАТОРОВ." Zbiór artykułów naukowych recenzowanych.: 84.
18. qizi Gofurova, Mavluda Botirjon. "THE ROLE OF VERBAL COMMUNICATION AND LANGUAGE CONSCIOUSNESS IN THE PROCESS OF LANGUAGE BARBARISM." Scientific Bulletin of Namangan State University 2.4 (2020): 507-512.
19. Махсудова, Умида. "ОСНОВНЫЕ ЧЕРТЫ СЕМАНТИКО-КОГНИТИВНОГО ПОДХОДА К ЯЗЫКУ." European Journal of Interdisciplinary Research and Development 3 (2022): 138-142.
20. Zokirovna, Isakova Zilolakhon, Isakova Shoxidaxon Ikromovna, and Nishonova Shaxnoza Muh. "Expressing Linguistic Category Of Value In Lexicology In Comparison English And Uzbek Languages." European Journal of Molecular & Clinical Medicine 7.03 (2020): 2020.
21. Masodiqova, Zulfiyaxon. "Comparison of English, German and Uzbek Vowel Sounds." Academicia Globe: Inderscience Research 2.05 (2021): 176-179.
22. Rahimovna, Nazarova Rano. "LINGUISTIC AND CULTURAL FEATURES OF RIDDLES (ON THE BASIS OF RUSSIAN, UZBEK AND ENGLISH LANGUAGES)."
23. Usmonov, Y. M., and Z. Sh Jurayeva. "BASIC PRINCIPLES OF RESEARCH OF TOURISM TERMS." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 10.4 (2022): 137-141.